

Възможности и предизвикателства в дигитализацията на обучението по социална работа

Мария Стойкова

Opportunities and challenges in the digitalization of Social Work education

Maria Stoykova

Abstract:

In today's society, we are increasingly faced with resource constraints and the need to find opportunities to use them efficiently. Social work education requires an investment of time and material resources. At the same time, it raises the issue of the need to develop a range of professional and personal skills. Some of them are acquired in the process of interaction between the participants in the educational process. The digitalization of teaching and learning in this area provides a number of opportunities, but also major challenges related to its effectiveness in terms of improving personal qualities and skills. This paper presents data from an empirical study conducted among social work students.

Keywords: Social Work Education, digitalization, opportunities, challenges

For contacts: Chief Assistant Maria Stoykova, PhD, South-West University "Neofit Rilski",
m_stoikova@swu.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Дигитализацията в образованието, включително и висшето образование е необратим, необходим, за да отговори на развитието на съвременното общество, и заложен в стратегическите документи процес (Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021 – 2030 година). Налага се потребността от „бърза дигитална трансформация на образователната система“ (Белоев, Хр., А. Смрикаров, и кол., 2023, с. 8).

Дигиталната промяна е свързана с оптимизиране на образователния процес, насочена е към постигане на по-голяма ефективност, мултидисциплинарност и достъпност (Банабакова, 2022) и включва различни елементи.

Ползите от тази дигитална промяна зависят от степента на отчитане на външни и вътрешни фактори, включително спецификата на специалността и сферата на реализация, развитието, нуждата и готовността на обществото. Споделям мнението, че бъдещето университетско образование е необходимо да „следва модела на смесеното обучение, който позволява да се използват в максимална степен предимствата на традиционното и дистанционното обучение“ (Белоев, Хр., А. Смрикаров, и кол., 2023, с. 9). Дигитализацията на образованието притежава едновременно предимства и недостатъци или по-скоро предизвикателства (Шишманов, 2023), пред които са изправени както преподавателите (Филипова, М., Р. Юлева-Чучулайна, 2022), така и студентите.

Социалната работа е помагача професия, при която в основата на помагачия процес са взаимоотношенията между социалния работник и клиента (Сотирова, 2011). Пред помагачия специалист са поставени редица изисквания, в основата

на които са уменията и компетенциите за междуличностно взаимодействие и интеракция. Практическото обучение представлява една от основните части на цялото обучение на студентите за реализиране на социална работа (Механджийска, Г., Р. Симеонова, В. Боянова, Т. Милушева, 2017; Цветанова, Й, 2023). Проведени проучвания идентифицират отделните предизвикателства, с които организацията на обучителния процес е изправена (Иванова, 2022).

Настоящият доклад представя резултати от проведено емпирично изследване сред студенти, което цели да се проучат нагласите им за приложението на технологиите в обучението по социална работа.

ИЗЛОЖЕНИЕ

МЕТОДОЛОГИЯ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ПРОУЧВАНЕТО

Използван е метода на анкетно проучване, като за целта е разработена анкетна карта, включваща 48 въпроса, проучващи отделни аспекти на приложение на технологиите. Въпросникът е разпространен чрез онлайн формуляр, изпратен по имейли на курсови отговорници. Участието е напълно доброволно и е спазена конфиденциалността на включилите се студенти.

ПРЕДСТАВЯНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ И АНАЛИЗ

В проучването са взели участие 63 студенти, от които 6,35% са мъже, 93,65% - жени. По възраст разпределението е както следва: 42,86% – от 19 до 25 години; 12,70% - от 26 до 35 години; 34,92% - от 36 до 45 години и 9,52% - над 45 годишна възраст. Преобладават участниците (88,89%) обучаващи се в ОКС „Бакалавър”, като останалите (11,11%) – в ОКС „Магистър”. По-голяма част са редовно обучение (55,56%), а 44,44% - са задочно. Включени са студенти от първи (47,62%), втори (31,75%), трети (6,35%) и четвърти (14,29%) курс. Преобладават участниците, които са в семейни отношения – със сключен брак (34,92%) и живеещи на семейни начела (25,40%).

Резултатите от изследването (Таблица 1) показват преобладаване на мнението за роля и значение на личния контакт чрез присъствената форма на обучение както за усвояването на практически умения, така и по отношение на теоретичните знания.

Таблица 1. Необходимост от личен контакт в обучението по социална работа

Значение на присъствената форма за:	да	в голяма степен	в малка степен	не
теоретичното обучение	60,32%	23,81%	6,35%	9,52%
практическото обучение	69,84%	19,05%	3,17%	7,94%

Данните (Таблица 2) идентифицират положителни нагласи на анкетираните към прилагане на технологиите в процеса на обучение по всички използвани в проучването показатели. Използвани са средните стойности и стандартното отклонение, като е приложена ликертова скала за оценка на отделните твърдения („напълно съм съгласен/а“ – 3; „съгласен/а съм в голяма степен“ – 2; „съгласен/а съм в малка степен“ – 1; „не съм съгласен/а“ – 0). Идентифицират се високи (над средната) стойности по всички включени области. Ползите от въвеждане и

използване на технологиите са в най-голяма степен свързани с улесняването на достъпа до учебни материали, представянето на учебния материал, възприемането му и подобряване на достъпността на образованието като цяло. В по-малки степени се възприемат ползите от технологиите по отношение на придобиването на практически и теоретични знания, улесняването на участието, завършването и работата в екип.

Таблица 2. Предимства от въвеждане на технологиите в образователния процес

Според Вас използването на технологиите в образователния процес:	Mean	Std. Dev.
улеснява представянето на учебния материал	2.603	0,636
улеснява възприемането на учебния материал	2.460	0,737
подобрява достъпа до учебни материали	2.698	0,496
повишава участието на студентите в образователния процес	2,413	0,854
улеснява участието	2,333	0,861
улеснява завършването	2,190	1,014
води до по-високи оценки	2,238	0,928
подпомага придобиването на повече теоретични знания	2,286	0,906
подпомага придобиването на повече практически умения	2,079	1,021
спомага работата в екип	2,238	0,962
повишава екипния дух	2,095	1,058
улеснява комуникацията	2,444	0,894
прави образованието по-достъпно	2,587	0,687

Във връзка с възможностите за въвеждане на различни форми на електронно обучение е проучено мнението на участниците за отделните му аспекти. Резултатите (Таблица 3) показват по-големи притеснения относно въвеждането на обучение от разстояние. Сравнително малка част от тях са свързани с дигиталните умения и възможността за придобиване на такива, ако е необходимо. По-силни са ограниченията (с най-ниска средна стойност в скала от 0 до 3 ($\mu=1.397$)) по отношение на „въвеждането на електронно обучение по социална работа (онлайн провеждане на упражненията)“.

Таблица 3. Нагласи към електронното обучение

Смятате ли, че:	Mean μ	Std. Dev.
е подходящо онлайн провеждане на лекциите	1,714	1,007
е подходящо онлайн провеждане на упражненията	1,396	1,040
въвеждането на обучение от разстояние в електронна среда ще повиши интереса към специалността	1,794	1,080
с въвеждането на обучение от разстояние в електронна среда студентите ще отделят повече време за учене	1,619	1,113

**ВТОРА НАЦИОНАЛНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ
ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ОБРАЗОВАНИЕТО –
ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ**

притежавате необходимите дигитални умения	2,460	0,714
можете лесно да придобиете нужните дигитални умения	2,413	0,796
притежавате или можете да се сдобие с необходимите технически средства за дистанционно обучение	2,508	0,619

Проучени са и притесненията на анкетиранияте, свързани с обучението от разстояние в електронна среда (Таблица 4). Получените стойности определят, че най-силните притеснения на участниците относно електронното обучение включват практическите обучения и придобиването на практически умения. Висока е средната стойност и по отношение на усвояването на учебния материал и ограничените лични контакти с преподаватели и студенти.

Таблица 4. Притеснения относно обучението от разстояние в електронна среда

Вашите притеснения, свързани с обучението от разстояние в електронна среда са свързани с:	Mean	Std. Dev.
трудности с използването на технологиите	0.857	0,948
ограничаване на възможностите за личен контакт с преподавателите	1.952	1,128
ограничаване на възможностите за обмяна на опит с колеги	1.889	1,179
усвояването на учебния материал	1.698	1,072
възможностите за достъп до ресурси	1.492	1,105
възможностите за практика	2.238	0,946
придобиването на практически умения	2.270	0,919
превеждането на изпит	1.413	1,159

Като фактори влияещи в най-висока степен върху ефективността на обучението по социална работа (придобити знания и умения) анкетиранияте определят както мотивацията ($\mu=2.460$), личните качества ($\mu=2.460$) и свободното време на студента (2.365), така и личността ($\mu=2.349$), теоретичната подготовка ($\mu=2.508$), практическия опит ($\mu=2,508$) на преподавателя и методите на преподаване ($\mu=2.619$). Използвани са средните стойности на основата на ликертова скала за оценка от 3 до 0 (3 – напълно влияе; 2 - влияе в голяма степен; 1 – влияе в малка степен; 0 – няма влияние).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпреки малкия обем на извадката, което прави проучването непредставително, можем да изведем някои основни изводи:

- Използването на технологиите в процеса на обучение се оценява от студенти по социална работа като имащо положително влияние върху процеса и резултатите от обучението.
- Възможността за обучение от разстояние чрез използване на електронни системи се възприема като възможност, която ще повиши интереса към специалността и ще позволи отделянето на повече време

за учене, но е изправено пред предизвикателства, свързани с осигуряване на: ефективното усвояване на теоретични знания и практически умения; личен контакт с преподаватели и колеги и достъп до разнообразни и необходими образователни ресурси.

- Личния контакт се определя като значим фактор за резултатите от теоретичното и практическо обучение по социална работа.
- Качествата на студента и преподавателя и тяхната мотивация, в съчетание с методите на преподаване се поставят като водещи за получаването на високи резултати от обучението.

В заключение, може да се обобщи, че дигитализацията в образованието по социална работа се възприема като възможност за постигане на по-висока ефективност, но е необходимо внимание, прецизност и предварителна подготовка.

ЛИТЕРАТУРА

Банабакова, В. (2022). Дигитализацията във висшето образование – необходимост за качествена подготовка и професионална реализация на студентите. В: Образование, наука и дигитални иновации – синергия за професионален път, 9-18.

Белоев, Хр., А. Смрикаров, Цв. Василев, Цв. Георгиев, Ст. Смрикарова, А. Иванова, Г. Иванова, В. Стойкова, Е. Арсова, Ю. Алиев, П. Златаров. (2023). Визия за университета на бъдещето. В сборник с доклади от „Национална конференция „Дигитална трансформация на образованието – проблеми и решения, оценяване и акредитация““, 7-15.

Иванова, В. (2022). Предизвикателства пред обучението по социална работа. В: Станчева-Попкостадинова, В., Чолакова, М. (Ред.) Сборник „Социална работа – минало, настояще, бъдеще. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 162-174.

Механджийска, Г., Р. Симеонова, В. Боянова, Т. Милушева (2017). Модел на теренна практика в обучението по социална работа. Социална работа, 1 (5), 18-44.

Сотирова, В. (2011). Основи на социалната работа. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“

Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021-2030 година. Приета с Решение от 17.12.2020 г. на 44-то Народно събрание, ДВ бр.2 от 08.01.2021 г.

Филипова, М., Р. Юлева-Чучулайна (2022). Проблеми при обучението в дигитална среда за преподавателите във висшето образование. Стратегии на образователната и научната политика, 30 (1), 9-31.

Цветанова, Й. (2023). Удовлетвореност на студентите от специалност „Социални дейности“ при ЮЗУ „Неофит Рилски“ от организацията на практическото обучение. Knowledge – International Journal, 58.2, 373-379.

Шишманов, Кр. (2023). Предимства и недостатъци при дигитализацията на образование. В Сборник с доклади от „Национална конференция „Дигитална трансформация на образованието – проблеми и решения, оценяване и акредитация““, 138-142.